

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

**ESTETIKA UKIRAN KELIRING DALAM KONTEKS INSTITUSI SOSIAL ORANG
ULU DI DAERAH BELAGA SARAWAK**

ANANTHAN A/L NAGU

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

**TESIS DIKEMUKAKAN BAGI MEMENUHI SYARAT UNTUK MEMPEROLEH IJAZAH
DOKTOR FALSAFAH (SENI HALUS)**

**FAKULTI SENI, KOMPUTERAN DAN INDUSTRI KREATIF
UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS**

2018

05-4506832

pustaka.upsi.edu.my

Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah

PustakaTBainun

ptbupsi

ABSTRAK

Kajian kes kualitatif ini bertujuan untuk menjelaskan nilai-nilai estetika ukiran keliring dalam konteks institusi sosial Orang Ulu di Daerah Belaga, Sarawak. Kajian ini dilakukan berdasarkan senario semasa dan permasalahan dalam konteks institusi sosial dalam menangani cabaran melestarikan estetika ukiran keliring mendepani arus globalisasi. Kutipan data kajian ini dilakukan di Rumah Panjang Punan Bah, di Rumah Panjang Tinjar, di Muzium Negeri Sarawak dan di Muzium Negara Kuala Lumpur. Sumber data utama diperoleh melalui temu bual terhadap sembilan orang informan dalam kalangan Orang Ulu yang berasal dari Belaga yang berumur antara 50 dan 90 tahun. Maklumat data lain diperoleh melalui kaedah pemerhatian, fotografi dan analisis dokumen. Kajian estetika ukiran keliring ini dilakukan berlandaskan prinsip-prinsip estetika oleh Zakaria Ali (1989) dan ciri-ciri institusi sosial yang telah dikemukakan oleh Hobbs dan Blank (1978). Dapatan kajian ini menunjukkan kepelbagaian motif yang mempunyai nilai estetika yang tinggi, menggambarkan prinsip perlambangan, bersatu, berguna, bermakna, berlawanan dan prinsip halus yang diadaptasi daripada unsur alam di Sarawak. Nilai estetika motif ukiran ini juga lebih menyerlah dengan terdapatnya simbol, ideologi dan kod tingkah laku yang berkaitan dengan institusi sosial masyarakat Orang Ulu. Implikasinya penekanan kepada pengembangan teori, kepentingan praktis dan pelestarian motif-motif ukiran keliring wajar dipelihara dan dilestarikan.

AESTHETIC VALUES OF THE KELIRING CARVINGS IN THE SOCIAL INSTITUTIONAL CONTEXT OF THE ORANG ULU OF THE BELAGA DISTRICT IN SARAWAK

ABSTRACT

This qualitative study aims to explain the aesthetic values of the ‘keliring’ carvings in the social institutional context of the Orang Ulu of the Belaga District in Sarawak. This study was conducted based on the current scenario in the social institutional context of the said Orang Ulu and the challenges encountered in preserving this art in the face of globalization. The data collection was carried out at the Punan Bah Longhouse, the Tinjar Longhouse, the Sarawak State Museum and the National Museum in Kuala Lumpur. Nine Orang Ulu persons originating from Belaga, Sarawak, aged between 50 and 90 were the informants. The main source of data was interviews, which was substantiated by observations, photography and document analysis. This aesthetic study of the ‘keliring’ carvings was based on the aesthetical principles proposed by Zakaria Ali (1989) and the characteristics of social institutions put forth by Hobbs and Blank (1978). The findings show that the motifs discovered on the carvings were diversified, with high aesthetic values depicting various principles like symbolism, unity, usefulness, meaningfulness, antagonism and fineness, adapted from nature. The aesthetic values of the motif carvings become clearer with the existence of symbols, ideology and codes of conduct relevant to the social institution of the Orang Ulu community. The implication is that it emphasizes on the expansion of theory, the importance of continued practice and the deserved protection and preservation of the motif carvings.

KANDUNGAN

Muka Surat

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN	ii
PENGHARGAAN	iii
ABSTRAK	iv
ABSTRACT	v
KANDUNGAN	vi
SENARAI JADUAL	xi
SENARAI RAJAH	xiii
SENARAI GAMBAR	xiii
SENARAI LAKARAN	xiiiix
SENARAI PETA	xiiiiv
GLOSARI	xxv

BAB 1 PENDAHULUAN

Error! Bookmark not defined.

1.0 Pengenalan	1
1.1 Latar Belakang	2
1.2 Pernyataan Masalah	11
1.3 Objektif Kajian	13
1.4 Persoalan Kajian	13
1.5 Kepentingan Kajian	14
1.6 Batasan Kajian	16
1.7 Kerangka Teori dan Kerangka Konseptual Kajian	17

1.7.1 Kerangka Teori	17
1.7.2 Kerangka Konseptual Kajian	25
1.8 Istilah Operasional	26
1.8.1 Estetika	26
1.8.2 Institusi Sosial	26
1.8.3 Keliring	27
1.8.4 Orang Ulu	28
1.9 Implikasi Kajian	29
1.10 Kesimpulan	30
BAB 2 SOROTAN KAJIAN	31
2.0 Pengenalan	31
2.1 Kajian Literatur	32
2.2 Latar Belakang Sarawak	38
2.3 Orang Ulu Sarawak	43
2.4 Kawasan Penempatan Orang Ulu	44
2.5 Kebudayaan Orang Ulu	45
2.6 Keliring (Tiang Kematian)	73
2.7 Estetika Keliring	78
2.8 Etnik-etnik Yang Terlibat Dengan Ukiran Keliring Di Daerah Belaga	85
2.8.1 Etnik Berawan	86
2.8.2 Etnik Kejaman Lasah	87
2.8.3 Etnik Punan Bah	89
2.8.4 Etnik Sekapan Pi'it	90
2.8.5 Etnik Lahanan	91

2.9 Kesimpulan	92
BAB 3 METODOLOGI	94
3.0 Pengenalan	94
3.1 Tinjauan Awal	98
3.1.1 Peranan Pengkaji	99
3.1.2 Subjek Kajian	99
3.1.3 Batasan Tempat	100
3.1.4 Mengenal Pasti Teknik Pengumpulan Data	100
3.2 Kajian Lapangan	100
3.3 Kaedah Kajian	103
3.3.1 Kajian Perpustakaan	105
3.3.2 Pemerhatian	106
3.3.3 Temu Bual	110
3.3.4 Fotografi	113
3.3.5 Catatan Jurnal	114
3.3.6 Pelbagai Dokumen	115
3.3.7 Rakaman Video	116
3.3.8 Triangulasi	118
3.4 Batasan Bahan Visual	120
3.5 Informan Kajian	121
3.5 Kesimpulan	131
BAB 4 BENTUK, MOTIF DAN NILAI ESTETIKA UKIRAN KELIRING (LOKASI MUZIUM SARAWAK DAN MUZIUM NEGARA)	132
4.0 Pengenalan	132

4.1 Keliring Kejaman	133
4.2 Keliring Kembar Segaham	170
4.3 Keliring Sungai Pila	217
4.4 Keliring Sungai Bah	236
BAB 5 BENTUK, MOTIF DAN NILAI ESTETIKA UKIRAN KELIRING (LOKASI : PUNAN BAH DAN TINJAR)	251
5.0 Pengenalan	251
5.1 Keliring Punan Bah 1	252
5.2 Keliring Punan Bah 2	266
5.3 Keliring Tinjar	283
5.4 Analisis Keseluruhan Keliring Orang Ulu (Lokasi di Muzium Negara, Muzium Sarawak dan di Daerah Belaga)	296
5.5 Kesimpulan	301
BAB 6 KESIMPULAN DAN CADANGAN	302
6.0 Pengenalan	302
6.1 Rumusan dan Perbincangan Dapatan Kajian	303
6.2 Bentuk-bentuk Keliring Orang Ulu	303
6.3 Motif-motif Ukiran Keliring Orang Ulu	305
6.4 Nilai Estetik Keliring Orang Ulu	311
6.5 Keliring Sebagai Simbol, Ideologi dan Tingkah Laku	316
6.6 Cadangan	321
RUJUKAN	325

SENARAI JADUAL

No. Jadual	Muka surat
2.1 Penduduk Sarawak	43
2.2 Pecahan Etnik Orang Ulu	44
3.1 Tarikh dan Jangka Masa Kajian Lapangan Dijalankan	102
3.2 Bilangan Keliring dan Lokasinya kini	120
5.1 Ketinggian dan Ukur lilit setiap keliring di Daerah Belaga	297
5.2 Motif-motif Ukiran yang terdapat pada keliring Orang Ulu	298
5.3 Motif-motif dalam konteks Institusi Sosial Orang Ulu	300

SENARAI RAJAH

No. Rajah	Muka surat
1.2 Prinsip Estetika Zakaria Ali (1989)	21
1.3 Elemen-elemen Institut Sosial Hobbs & Blank	23
1.4 Kerangka Teori Estetika Keliring Orang Ulu	24
1.5 Rangka Konsepsual Kajian	25

SENARAI GAMBAR

No. Gambar	Muka surat
1.1 Keliring di perkarangan muzium Sarawak	5
2.1 Kalong (Lukisan tradisi Orang Ulu)	33
2.2 Rumah Panjang Uma Balui Liko - Sungai Asap Koyan, Belaga	52
2.3 Rumah Panjang Punan Bah – Belaga	52
2.4 Rumah Panjang Apau Gun, Tinjar	53
2.5 Rumah Sekapan Panjang – Belaga	53
2.6 Rumah Panjang Uma'Ek Penan Talun – Sungai Koyan, Belaga	54
2.7 Mandau kegunaan Orang Ulu	67
2.8 Kerusi Ketua Etnik	67
2.9 Bekas membawa bayi (<i>Baby Carrier</i>)	68
2.10 Alat Muzik Sape	68
2.11 Perisai	69
2.12 Rupa bentuk salong	71
2.13 Tegundo	71
2.14 Topeng Ritual	72
2.15 Keliring yang ditempatkan di Muzium Sarawak	74
2.16 Ukiran pada keliring yang terdapat di Muzium Sarawak	75
2.17 Keliring yang masih terdapat di Daerah Belaga, Sarawak	77
2.18 Tiang keliring yang telah tumbang	78

2.19	Etnik Berawan	87
2.20	Etnik Kejaman Lasah	89
2.21	Etnik Punan Bah	90
2.22	Etnik Sekapan Pi'it	91
2.23	Etnik Lahanan	92
3.1	Encik Ding Seling	123
3.2	Encik Teli Ngo	124
3.3	Encik Miku Loyang	125
3.4	Gelangan Tingkang	126
3.5	Encik Anyi Mukak	126
3.6	Encik.Pemanca Ajang Sirek	127
3.7	Encik Cr Melai Alang	128
3.8	Encik Edward Higu	129
3.9	Watiqah Perlantikan :Darjat yang Amat Mulia Bintang Sarawak	130
3.10	Encik Jok Laing	130
4.1	Keliring Kejaman	133
4.2	7 Bahagian Keliring Kejaman	135
4.3	Bahagain 1 Keliring Kejaman	137
4.4	Motif Figura 1 di Bahagian 2 Keliring Kejaman	139
4.5	Motif Figura 2 di Bahagian 2 Keliring Kejaman	141
4.6	Pengendong bayi bermanik	142
4.7	Dinding kantin milik Datin Devong Anyie di Ba'anak	143
4.8	Tapung (perhiasan kepala)	143

4.9	Motif Antu 1 di Bahagian 3 Keliring Kejaman	146
4.10	Motif Antu 2 di Bahagian 3 Keliring Kejaman	147
4.11	Motif Antu 3 di Bahagian 3 Keliring Kejaman	149
4.12	Bentuk Motif Lintah di Bahagain 4 Keliring Kejaman	150
4.13	Corak Motif Lintah tersusun di Bahagain 4 Keliring Kejaman	151
4.14	Posisi Tempayan di dalam Keliring di Bahagian 4 Keliring Kejaman	155
4.15	Motif Antu 1 di Bahagian 5 Keliring Kejaman	157
4.16	Motif Antu 2 di Bahagian 5 Keliring Kejaman	159
4.17	Motif Antu 3 di Bahagian 5 Keliring Kejaman	160
4.18	Motif Kalong Kelunan	162
4.19	Motif wajah dan rupa positif dan negatif	164
4.20	Motif Gong di Bahagian 7 Keliring Kejaman	166
4.21	Gong (alat muzik tradisi Orang Ulu)	168
4.22	Lakaran 4.25: Motif Tali di Bahagian 7 Keliring Kejaman	168
4.23	Keliring Kembar Segaham	171
4.24	Sejarah Keliring Kembar Segaham	176
4.25	Empat Bahagian Keliring Kembar Segaham	177
4.26	Salong yang terletak pada bahagian 1 Keliring Segaham	179
4.27	Bahagian Salong Dari Perspektif Kanan	180
4.28	Bahagian Salong dari Perspektif Kiri	181
4.29	Bahagian salong dari perspektif hadapan	181
4.30	Bahagian salong dari perspektif hadapan	182
4.31	Cucuk Atap (ekeng kelawait) Bahagian Tepi Kiri dan Kanan	185
4.32	Cucur Atap (ekeng kelawit) Bahagian Kiri dan Kanan	186

4.33 Papan Perabong Bahagian Tengah	187
4.34 Motif Burung Kenyalang di Hujung Papan Perabong	187
4.35 Perkembangan Motif Burung Kenyang	188
4.36 Hiasan Ekeng Akah Kelaban di Penjuru Salong	191
4.37 Motif Antu 1 di Bahagian 2 Keliring Segaham	193
4.38 Motif Antu 2 di Bahagian 2 Keliring Segaham	194
4.39 Motif Antu 3 di Bahagian 2 Keliring Segaham	195
4.40 Motif Antu 4 di Bahagian 2 Keliring Segaham	196
4.41 Motif Buah Tengkawang	196
4.42 Motif Tali di Bahagian 2 Keliring Segaham	198
4.43 Corak Motif Lintah (bahagian hadapan) di Bahagian 2 Keliring	199
4.44 Motif Lintah Tersusun (Bahagian Belakang) di Bahagian 2 Keliring	200
4.45 Motif Antu 1 di Bahagian 3 Keliring Segaham	202
4.46 Motif Antu 2 di Bahagian 3 Keliring Segaham	203
4.47 Motif Antu 3 di Bahagian 3 Keliring Segaham	204
4.48 Motif Antu 4 di Bahagian 3 Keliring Segaham	205
4.49 Motif Antu 5 di Bahagian 3 Keliring Segaham	206
4.50 Motif Antu 6 di Bahagian 3 Keliring Segaham	207
4.51 Bahagian 4 Keliring Segaham	208
4.52 Motif Antu 1 di Bahagian 4 Keliring Segaham	209
4.53 Motif Antu 2 di Bahagian 4 Keliring Segaham	210
4.54 Motif Antu 3 di Bahagian 4 Keliring Segaham	211
4.55 Bahagian pangkal keliring yang masih tertanam di tebing	212
4.56 Motif Antu 4 di Bahagian 4 Keliring Segaham	212
4.57 Motif Lintah tersusun dan lakarannya (bahagian hadapan)	213

4.58	Motif lintah tersusun dan lakarannya(bahagian belakang	214
4.59	Motif di sebalik ukiran silat di Bahagian 4 Keliring Segaham	215
4.60	Papan Penerangan di Muzium Negara	217
4.61	Keliring Sungai Pila	218
4.62	Keliring Sungai Pila yang diahagikan kepada 5 bahagian	219
4.63	Masyarakat Orang Ulu dalam posisi cangkung	222
4.64	Figura 1 di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	223
4.65	Figura 2 di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	224
4.66	Figura 3 di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	224
4.67	Motif Tali di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	225
4.68	Antu 1 di Bahagian 3 Keliring Sungai Pila	227
4.69	Antu 2 di Bahagian 3 Keliring Sungai Pila	227
4.70	Antu 3 di Bahagian 3 Keliring Sungai Pila	228
4.71	Motif Lintah Tersusun di Bahagian 4 Keliring Sungai Pila	229
4.72	Antu 1 di Bahagian 5 Keliring Sungai Pila	230
4.73	Wanita Orang Ulu Dengan Cuping Telinga Panjang	231
4.74	Antu 2 di Bahagian 5 Keliring Sungai Pila	232
4.75	Tumbuhan Paku Pakis	232
4.76	Motif Lintah tersusun dengan corak ulangan	234
4.77	Keliring Sungai Bah	237
4.78	Keliring Sungai Bah yang dibahagikan kepada 3 bahagian	238
4.79	Bumbung Keliring di Bahagian 1 Keliring Sungai Bah	240
4.80	Motif Antu 1 di Bahagian 1 Keliring Sungai Bah	243
4.81	Motif Antu 2 di Bahagian 1 Keliring Sungai Bah	243

4.82 Mata Pune	244
4.83 Motif Lintah tersusun di Bahagian 2 Keliring Sungai Bah	245
4.84 Motif-motif kecil yang terselindung di sebalik motif lintah	246
4.85 Pucuk Rebung yang diguna dalam ukiran	248
4.86 Bahagian dasar Keliring Sungai Bah	249
5.1 Jalan tanah becak yang dipenuhi dengan belukar	253
5.2 Keliring yang terbakar di Rumah Panjang Punan	253
5.3 Upacara agama yang melibatkan penyembelihan ayam	254
5.4 Kawasan keliring sedang dibersihkan	255
5.5 Penyelidik Bersama Keliring Punan Bah 1	255
5.6 Keliring Punan Bah 1 yang dibahagikan kepada 4 bahagian	256
5.7 Bahagian 1 Keliring Punan Bah1	259
5.8 Tumbuhan Paku Midin/Spiral/Suhur	260
5.9 Bahagian 2 Keliring Punan Bah 1	262
5.10 Bahagian 3 Keliring Punan Bah 1	264
5.11 Bahagian Dasar Keliring Punan Bah 1	265
5.12 Penyelidik Bersama Keliring Punan Bah 2	266
5.13 Keliring Punan Bah 2 yang dibahagikan kepada 5 bahagian	267
5.14 Figura 1 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	270
5.15 Figura 1 dan tapak tangan bermotif flora	270
5.16 Motif Figura 2 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	271
5.17 Motif Figura 2 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	271
5.18 Motif Figura 2 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	272
5.19 Motif Figura 3 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	273

5.20	Motif Antu 1 di Bahagian 2 Keliring Punan Bah 2	274
5.21	Motif Antu 1 dan lakaran motif sulur pada jari	274
5.22	Motif Antu 2 di Bahagian 2 Keliring Punan Bah 2	275
5.22	Motif Antu 2 dan ukiran pada bahagian telinga	275
5.23	Motif Antu 3 di Bahagian 2 Keliring Punan Bah 2	277
5.24	Figura terselindung	277
5.25	Motif Lintah 3 di Bahagian 3 Keliring Punan Bah 2	278
5.26	Motif Pelanduk dan Bentuk Piramid	279
5.27	Bahagian Dasar Keliring Diselubungi Paku Pakis	281
5.28	Penyelidik bersama keliring di kawasan hutan di Tinjar	284
5.29	Bahagian-bahagian Keliring Tinjar	285
5.30	Salong di Bahagian 1 Keliring Tinjar	287
5.31	Motif Antu di Bahagian 2 Keliring Tinjar	288
5.32	Bahagian 4 Keliring Tinjar	292
5.33	Ukiran Motif Kumbang Kelapa atau Tanduk Muang	293
5.34	Kumbang Kelapa	294
5.35	Kesemua keliring yang dianalisis di Daerah Belaga	297
6.1	Motif Antu yang kaya dengan prinsip halus	311
6.2	Keliring Kejaman yang mempunyai prinsip berguna	312
6.3	Motif Lintah di Keliring Punan Bah 1 dengan prinsip bersatu/harmoni	313
6.4	Motif Tali di Keliring Kembar Segaham dengan prinsip berlawanan	314
6.5	Motif Gong yang mempunyai prinsip perlambangan	315
6.6	Motif Pelanduk yang diukir dengan prinsip bermakna	316

SENARAI LAKARAN

No. Lakaran

Muka surat

4.1	Keratan Rentas 7 Bahagian Keliring Kejaman	136
4.2	Bahagain 2 Keliring Kejaman	139
4.3	Motif figura manusia di bahagian 2 Keliring Kejaman	141
4.4	Motif Figura 2 di bahagian 2 Keliring Kejaman	141
4.5	Bahagain 3 Keliring Kejaman	144
4.6	Motif Antu 1 di bahagian 3 Keliring Kejaman	146
4.7	Motif Antu 2 di bahagian 3 Keliring Kejaman	147
4.8	Motif Antu 3 di bahagian 3 Keliring Kejaman	149
4.9	Bahagain 4 Keliring Kejaman	149
4.10	Bentuk motif lintah di bahagian 4 Keliring Kejaman	150
4.11	Corak motif lintah tersusun di bahagian 4 Keliring Kejaman	151
4.12	Motif Lintah Positif	153
4.13	Motif Lintah Negatif	154
4.14	Bahagain 5 Keliring Kejaman	156
4.15	Motif Antu 1 di Bahagain 5 Keliring Kejaman	157
4.16	Motif Antu 2 di Bahagain 5 Keliring Kejaman	159
4.17	Motif antu 3 di Bahagain 5 Keliring Kejaman	160
4.18	Keratan Rentas Bahagain 6 Keliring Kejaman	161
4.19	Lakaran Kalong Kelunan	162
4.20	Motif Lakaran wajah kalong kelunan	163

4.21	Motif rupa positif dan rupa negatif	164
4.22	Bahagain 7 Keliring Kejaman	165
4.23	Motif Gong di bahagian 7 Keliring Kejaman	166
4.24	Imej motif titik timbul	166
4.25	Motif Tali di Bahagain 7 Keliring Kejaman	168
4.26	Keratan rentas 4 bahagian keliring	178
4.27	Motif Aso atau Anjing	182
4.28	Motif Naga	184
4.29	Motif Naga Abstrak	184
4.30	Cucur Atap (ekeng kelawait) Bahagian kiri dan kanan	185
4.31	Cucur Atap (ekeng kelawait) Bahagian kiri dan kanan	186
4.32	Papan Perabong Bahagian Tengah	187
4.33	Perkembangan Motif Kenyalang	188
4.34	Perkembangan Motif Kenyalang	188
4.35	Bulu Burung Kenyalang	189
4.36	Motif burung kenyalang di Bahagian 1 Keliring Segaham	190
4.37	Lakaran Hiasan Ekeng Akah Kelaban di Penjuru Salong	191
4.38	Bahagian 2 Keliring Segaham	192
4.39	Motif antu 1 di Bahagian 2 Keliring Segaham	193
4.40	Motif antu 2 di Bahagian 2 Keliring Segaham	194
4.41	Motif antu 3 di Bahagian 2 Keliring Segaham	195
4.42	Motif antu 4 di Bahagian 2 Keliring Segaham	196
4.43	Motif Buah Tengkwang	197
4.44	Corak Motif Lintah (bahagian hadapan) Keliring Segaham	199

4.45	Motif Lintah Tersusun (bahagian belakang) Keliring Segaham	200
4.46	Silat di Bahagian 2 Keliring Segaham	200
4.47	Bahagian 3 Keliring Segaham	201
4.48	Motif Antu 1 di Bahagian 3 Keliring Segaham	202
4.49	Motif Antu 2 di Bahagian 3 Keliring Segaham	203
4.50	Motif Antu 3 di Bahagian 3 Keliring Segaham	204
4.51	Motif Antu 4 di Bahagian 3 Keliring Segaham	205
4.52	Motif Antu 5 di Bahagian 3 Keliring Segaham	206
4.53	Motif Antu 6 di Bahagian 3 Keliring Segaham	207
4.54	Bahagian 4 keliring	208
4.55	Motif Antu 1 di Bahagian 4 Keliring Segaham	209
4.56	Motif Antu 2 di Bahagian 4 Keliring Segaham	210
4.57	Motif Antu 3 di Bahagian 4 Keliring Segaham	211
4.58	Motif Antu 4 di Bahagian 4 Keliring Segaham	212
4.59	Motif lintah tersusun (bahagian hadapan) Keliring Segaham	213
4.60	Motif lintah tersusun (bahagian belakang) Keliring Segaham	214
4.61	Keratan Rentas 6 bahagian Keliring Sungai Pila	220
4.62	Figura 1 di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	223
4.63	Figura 2 di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	224
4.64	Figura 3 di Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	224
4.65	Keratan Rentas Panjang Bahagian 2 Keliring Sungai Pila	225
4.66	Antu 1 di Bahagian 3 Keliring Sungai Pila	227
4.67	Antu 2 di Bahagian 3 Keliring Sungai Pila	226

4.68	Lakaran Motif Siku Kelawar	228
4.69	Antu 3 di Bahagian 3 Keliring Sungai Pila	228
4.70	Motif Lintah Tersusun di Bahagian 4 Keliring Sungai Pila	229
4.71	Antu 1 di Bahagian 5 Keliring Sungai Pila	230
4.72	Motif Antu 2 di Bahagian 5 Keliring Sungai Pila	232
4.73	Motif kelawit-kawit	233
4.74	Motif kelawit tunggal	233
4.75	Motif lintah tersusun di bahagian 6 Keliring Sungai Pila	234
4.76	Keratan Rentas keliring Sungai Bah	239
4.77	Bahagian 1 Keliring Sungai Bah	241
4.78	Motif Buaya	241
4.79	Motif Antu 1 di Bahagian 1 Keliring Sungai Bah	243
4.80	Motif Antu 2 di Bahagian 1 Keliring Sungai Bah	243
4.81	Mata Pune	244
4.82	Motif lintah tersusun di Bahagian 2	245
4.83	Motif pucuk rebung	248
5.1	Keratan rentas keliring Punan bah 1	257
5.2	Bahagian 1 Keliring Punan Bah1	258
5.3	Jari dengan hiasan sulur	259
5.4	Motif paku midin	260
5.5	Hidung Figura	261
5.6	Keratan Rentas Bahagian 2 Keliring Punan Bah 1	262
5.7	Bahagian 3 Keliring Punan Bah 1	264
5.8	Keratan Rentas keliring Punan Bah 2	268
5.9	Rentasan Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	269

5.10	Figura 1 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	270
5.11	Figura 1 dan tapak tangan bermotif flora	270
5.12	Motif figura 2 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	271
5.13	Motif figura 3 di Bahagian 1 Keliring Punan Bah 2	273
5.14	Rentasan Bahagian 2 Keliring Punan Bah 2	274
5.15	Motif Antu 1 di Bahagian 2	274
5.16	Motif Antu 2 di Bahagian 2 Keliring Punan Bah 2	275
5.17	Lakaran Cacing Meliuk	276
5.18	Motif Antu 3 di Bahagian 2 Keliring Punan Bah 2	277
5.19	Rentasan di Bahagian 3 Keliring Punan Bah 2	278
5.20	Motif Lintah 3 di Bahagian 3 Keliring Punan Bah 2	278
5.21	Rentasan Bahagian 4 Keliring Punan Bah 2	279
5.22	Motif Pelanduk	280
5.23	Rentasan Bahagian 5 Keliring Punan Bah 2	281
5.24	Keratan Rentas 5 bahagian Keliring Tinjar	286
5.25	Motif Antu di Bahagian 2 keliring Tinjar	289
5.26	Keratan Rentas Bahagian 3 Keliring Tinjar	290
5.27	Motif Harimau	291
5.28	Motif Harimau di Bahagian 3 Keliring Tinjar	291
5.29	Bahagian 4 Keliring Tinjar	292
5.30	Keratan Rentas Bahagian 5 Keliring Tinjar	293
5.31	Motif Kumbang Kelapa/Tanduk Muang di Keliring Tinjar	294
5.32	Motif Kumbang Kelapa/Tanduk Muang	295

SENARAI PETA

No. Peta	Muka surat
1.1 Lokasi Daerah Belaga dan Keliring-keliring yang ditemui	9
2.1 Kedudukan Sarawak dalam Kepulauan Borneo	39
2.2 Sarawak dan bahagian-bahagian	40
2.3 Taburan Penduduk Orang Ulu di Daerah Belaga, Sarawak	45
5.1 Kedudukan Punan Bah Di Sarawak	252

GLOSARI

Antu: Wajah seperti hantu

Adat Bungan: Adat Bungan ini adalah kesinambungan daripada Adat Lali tetapi telah dicampur adukan dengan pengaruh Kristian.

Adat Lali: Kepercayaan tradisi. Adat Lali banyak bergantung kepada ramalan-ramalan tertentu.

Adet Nyiho: Adat untuk menandakan permulaan atau berakhirnya suatu kerja yang penting.

Asen: Stratifikasi sosial

Apin: Kembar

Aso: Anjing

 05-4506832 pustaka.upsi.edu.my Perpustakaan Tuanku Bainun
Kampus Sultan Abdul Jalil Shah PustakaTBainun ptbupsi

Baling Uting: Roh yang paling popular dalam Adat Bungan.

Belon Angkabang: Buah tengkawang

Bungan Malan dan Lake Pesilong: Barangan ini dipersembahkan kepada dewa-dewi untuk mendapatkan perlindungan dan berkat.

Burak: Sejenis arak

Dayung: Dukun

Dayung Tua: Upacara memohon kesihatan yang baik dan mendapat perlindungan daripada syaitan.

Dippen: Orang biasa dari kelas rendah iaitu orang gaji dan hamba abdi

Ekeng: Lukisan tradisi Orang Ulu

Ekeng Akah Kelaban: Keempat-empat bahagian penjuru yang dihiasi dengan ukiran dalam bentuk memanjang.

Ekeng Kelawit: Cucur atap di bahagian tepi salong

Hapau: Rumah mempunyai atap tajam

Ipoi: Keturunan akibat perkahwinan campur keturunan orang mulia dari kelas tertinggi dan rendah

Ipu Lu-Ong: Keturunan orang mulia yang rendah dan kelas ini wujud akibat perkahwinan campur keturunan orang mulia dari kelas tertinggi dan rendah

Kabok: Cicak

Kalong: Lukisan tradisi Orang Ulu (Bahasa Kenyah)

Kelawit-kawit: Tumbuh-tumbuhan seperti paku-pakis

Kelirieng: Tiang perkuburan

Keliring: Tiang perkuburan

Kliring: Tiang perkuburan

Lalie Kahi Beni: Memohon benih padi yang elok

Lake Pesilong: Upacara ayam dan babi yang akan disembahkan kepada Bungan Malan dan Lake Pesilong di bahagian tinggi ladang yang baru dibakar.

Lungun balang: Keranda istimewa berbentuk harimau

Mamat: Upacara Kaum Kenyah yang menggunakan jaket/baju daripada kulit pokok yang digunakan pada perayaan *mamat*. Ia dikaitkan dengan ritual keinginan kaum lelaki untuk memenggal kepala musuh.

Mandau: Parang

Maren Aya: Kelas tertinggi

Maren Bio: Kelas tertinggi

Melah/Pelah: Upacara darah babi yang disembelih pula akan digunakan dalam upacara Melah/Pelah manakala anggota babi seperti hati dan pundi hempedu digunakan sebagai petunjuk kepada keadaan yang buruk atau petanda tertentu.

Mulung: Sagu

Nyeho: Ramalan-ramalan

Nyiho: Sejenis burung

